

Franciszek Szlosek

**PRZEDMIOT BADAŃ I ZAINTERESOWAŃ
PEDAGOGIKI PRACY W KONTEKŚCIE PRZEMIAN
CYWILIZACYJNO-KULTUROWYCH
I SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH**

**ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІНТЕРЕСІВ ПЕДАГОГІКИ
ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-КУЛЬТУРНИХ
І СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН**

**THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGY – A SOCIOLOGICAL
AND CULTURAL CONTEXT**

Jednym z najważniejszych kryteriów dyscyplinarności naukowej jakiejś dziedziny wiedzy jest dobrze dookreślony przedmiot badań. Potwierdzenie wagi tego kryterium można znaleźć choćby w pracy T.S. Kuhna zatytułowanej: *Struktura rewolucji naukowych*, w której autor pisze wprost, iż podstawą wyodrębnienia dyscypliny naukowej jest, obok ukierunkowania badań oraz prowadzenia badań interdyscyplinarnych, określenie przedmiotu badań danej dyscypliny¹.

W przypadku pedagogiki pracy ogólna formuła przedmiotu badań przechodziła określoną ewolucję, przybierając następujące postaci:

- 1) relacja: *człowiek – praca*;
- 2) pedagogiczne problemy relacji: *człowiek – praca*;
- 3) relacja: *człowiek – wychowanie – praca*;
- 4) pedagogiczne aspekty relacji: *człowiek – wychowanie – praca*².

¹ T.S. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, Warszawa 2001, s. 9.

² Przytoczone cztery ogólne formuły słowne przedmiotu badań i zainteresowań pedagogiki pracy są propozycjami sformułowanymi przez Tadeusza Nowackiego lub Zygmunta Wiatrowskiego.

Nowe uwarunkowania relacji *człowiek – wychowanie – praca* skutkują zasadniczą zmianą systemu wartości, a tym samym celów wychowania (w tym wychowania zawodowego), pojawieniem się nowych zakładów, bardziej złożonych systemów organizacyjnych czy wreszcie odmiennych od dotychczasowych struktur czynnościowo-zadaniowych. Zmieniła się także postawa człowieka wobec pracy zawodowej i motywacja do jej wykonania. Nagle, w sposób dla wielu zaskakujący, **konstytucyjny obowiązek świadczenia pracy zostaje zastąpiony koniecznością egzystencjonalną czy wręcz przymusem ekonomicznym**. Pojawienie się trwałego zjawiska bezrobocia gruntownie przeorientowuje w Polsce stosunek człowieka do pracy zawodowej, ale także znacząco zwiększa wpływ samej pracy na człowieka. Posiadanie zatrudnienia w ogóle, a w szczególności pracy zgodnej z zainteresowaniami i zasobami kwalifikacyjnymi, staje się przedmiotem pożądania większości ludzi, jest dla nich wartością i sukcesem życiowym. Zatem to, co stanowiło dotychczas treść wychowania przez pracę, do pracy i w toku pracy, nabrało innego znaczenia, zmieniło aksjologiczną perspektywę. Konkurencyjność cechująca gospodarkę rynkową spowodowała potrzebę nieustannego podnoszenia swoich kwalifikacji na stanowisku pracy. Tak więc idea kształcenia ustawicznego, stanowiąca w okresie tworzenia zrębów teoretycznych i metodologicznych pedagogiki pracy ważny cel wychowania zawodowego, stała się rzeczywistością, pierwszą potrzebą pracownika. Jednak jest to efekt nie działań różnych środowisk i podmiotów mających udział w przygotowaniu człowieka do pracy zawodowej, ale zmian uwarunkowań tego przygotowania i jego kulturowego, społeczno-gospodarczego i edukacyjnego kontekstu. Zmiany te mają charakter systemowy.

W zaistniałej sytuacji – gdy cele edukacyjne, a także sama edukacja uległy zasadniczemu przewartościowaniu, kiedy uległa zmianie rola, a także funkcje zakładu pracy, kiedy zmieniła się istota pracy zawodowej i stosunek człowieka do niej – zachodzi pytanie o to, które ze skutków tych przemian winny znaleźć odzwierciedlenie w przedmiocie badań i zainteresowań pedagogiki pracy. W jakim stopniu nowa, zasadniczo inna rzeczywistość powinna być zasymilowana przez tę subdyscyplinę naukową?

Odpowiedzi na te pytania stanowią dzisiaj dla pedagogiki pracy współczesną legitymizację jej autonomiczności jako dyscypliny pedagogicznej i zarazem subdyscypliny naukowej. Na potwierdzenie tej tezy warto przytoczyć stwierdzenie Waldemara Furmanka o potrzebie reorientacji przedmiotu zainteresowań tej dziedziny wiedzy. We wznowionym roczniku „Szkoła – Zawód – Praca” autor ten pisze: „nakreślone przez T. Nowackiego i Z. Wiątrowskiego obszary zainteresowań pedagogiki pracy stanowiły przez wiele

lat kanon metodologicznych jej obiektów badań. Nieliczne prace wychodziły poza te obszary. Dziś taki stan jest już niewystarczający”³.

Wydaje się, iż z czterech wymienionych wcześniej formuł ogólnego przedmiotu badań i zainteresowań pedagogiki pracy najtrafniejsza okazuje się wersja: *pedagogiczne problemy relacji człowiek – praca*, chociaż ostatecznie akceptację zyskała zaproponowana przez Zygmunta Wiatrowskiego uogólniona formuła przedmiotu zainteresowań i badań pedagogiki pracy w postaci: ***pedagogiczne aspekty relacji: człowiek – wychowanie – praca***⁴.

W tak przyjętej formule wydaje się zbędnym człon *aspekty pedagogiczne*. Jeśli bowiem w triadzie *człowiek – wychowanie – praca* występuje zagadnienie **wychowania**, to w sposób oczywisty relacja ta ma charakter pedagogiczny, którego dodatkowo nie trzeba podkreślać we wstępie do tej relacji, używając słowa *pedagogiczne*. Przypomnijmy, że termin *wychowanie* stanowi fundamentalną kategorię pojęciową dla pedagogiki jako nauki.

Dalsza wątpliwość dotyczy samej triady *człowiek – wychowanie – praca*. Jeśli bowiem mówimy o wychowaniu, to proces ten odnosimy do człowieka, przyjmując, że polega on na kształtowaniu jego osobowości, postaw i zachowań, a także systemu wartości. Zatem z powodzeniem możemy zrezygnować z członu *człowiek*, a formułę ogólną przedmiotu badań tej dyscypliny możemy zredukować do relacji: ***wychowanie – praca***, bowiem z tej relacji jednoznacznie wynika, że chodzi o człowieka.

Jest oczywiste jednak, iż tej relacji nie możemy ograniczyć, w przypadku pierwszego członu, do choćby najszerszej rozumianego wychowania, bowiem przygotowanie do pracy zawodowej obejmuje także kształtowanie umiejętności i nabywanie wiedzy, a więc procesy kształcenia, doksztalcania i doskonalenia zawodowego. Zarówno wychowanie, jak i wszelkie procesy kształceniowe (dydaktyczne) można z powodzeniem objąć nazwą ***procesy edukacyjne***. Stąd można przyjąć, że **pedagogika pracy to taka subdyscyplina naukowa, której przedmiotem badań jest relacja: *procesy edukacyjne – praca***.

Znaczenie uproszczona wersja słowna ogólnego przedmiotu badań nie zmienia zakresu problemowego pedagogiki pracy, a jednocześnie wydaje się bardziej czytelna dla zróżnicowanego adresata. Główną słabością tak ujętej formuły jest rozbieżność pomiędzy zakreślonym przez nią obszarem problemowym pedagogiki pracy a tym, co uznajemy za dorobek badawczy tej subdyscypliny.

³ W. Furmanek, *Przedmiot badań we współczesnej pedagogice pracy*, „Szkoła – Zawód – Praca” 2010, nr 1.

⁴ Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki pracy*, Bydgoszcz 2005, s. 33.

W przypadku pierwszego członu tej relacji („procesy edukacyjne”) w zasadzie daje się odczuć wyraźnie brak znaczących badań nad wychowaniem do pracy czy w toku pracy, a także wychowawczego wpływu środowiska zawodowego i samej pracy zawodowej na człowieka. Trudno także doszukać się badań podejmujących próbę odpowiedzi na pytanie o wpływ „odpowiednio” wychowanego człowieka na jego działalność zawodową.

Podejmowane pojedyncze i o ograniczonym zakresie czynności badawcze takich autorów, jak: H. Barankiewicz⁵, J. Dutka⁶ czy w jakimś stopniu J. Baran⁷ i innych, nie można uznać za wystarczające. Co prawda pojawiły się znaczące opracowania T. Nowackiego (*Wychowanie przez pracę*, 1964 oraz *Praca i wychowanie*, 1980), T. Sosnowskiego (*Zakład jako środowisko wychowawcze*, 1975), M. Rataja (*Szkoła – zakład pracy – wychowanie*, 1974), S. Suchego (*Zadania oświatowo-wychowawcze zakładów pracy*, 1975), W. Rachalskiej (*Wybór zawodu a wychowanie przez pracę*, 1984), w których autorzy podejmują zagadnienia wychowawcze związane z pracą, z jej wychowawczą funkcją. Ale pozycje te mają charakter opracowań studyjnych i stanowią wynik dedukcyjnej refleksji.

Jeśli znajdziemy w nich odwołania do badań, to w znakomitej większości są to badania innych autorów, z innego obszaru badawczego.

Problem niedostatku badań nad zagadnieniem wychowania rozpatrywanym w aspekcie relacji *człowiek – praca* dość wcześnie zauważył między innymi **jeden z głównych współtwórców pedagogiki pracy – Zygmunt Wiatrowski**. Już w 1977 roku, a więc w piątym roku „formalnego” istnienia tej subdyscypliny naukowej, wspomniany autor, charakteryzując badania z zakresu pedagogiki pracy, napisał: „Trzeba jednoznacznie stwierdzić, że problematyka wychowawcza nie uzyskała dotąd należytej rangi”. Problematyka ta do chwili obecnej należy do najbardziej zaniechanych obszarów badań pedagogiki pracy.

Znacznie później Mieczysław Malewski, mówiąc o znaczeniu systemowych badań i analiz wychowawczych w pedagogice oraz prezentując listę badaczy realizujących tego rodzaju badania, stwierdza: „Na liście tej – co oby wynikało z mojej niewiedzy – nie potrafię umieścić ani jednej publikacji diagnostycznej autorstwa pedagogów pracy”⁸.

⁵ H. Barankiewicz, *Problemy wychowawcze w szkołach ekonomicznych*, Warszawa: WSiP 1977.

⁶ J. Dutka, *Rola nauczyciela zawodu. Kształtowanie postaw uczniów wobec pracy zawodowej*, Warszawa: WSiP 1985.

⁷ J. Baran, *Wychowawcze funkcje zakładu pracy*, Warszawa: Iskry 1970.

⁸ M. Malewski, *Pedagogika pracy a potrzeby praktyki. Niektóre metodologiczne problemy wzajemnych relacji*, „Pedagogika Pracy” 1986, nr 11.

Także drugi człon omawianej relacji (tj. *praca*) nie stały się przedmiotem znaczącej liczby dociekań empirycznych w pedagogice pracy.

Nieliczne badania dotyczące pracy ludzkiej, w tym pracy zawodowej, w obrębie pedagogiki pracy przeprowadzili między innymi:

1. Kazimiera Korabiowska-Nowacka, która wraz z zespołem prowadziła rozległe badania nad podstawami teoretycznymi przydatności zawodowej absolwentów szkół zawodowych, zwięźczeniem których była pozycja metodologiczna pt. *Procedura badań przydatności do pracy absolwentów szkół zawodowych* (1974).

2. Stanisław Szajek, który wraz z zespołem starał się ustalić siłę wpływu postępu technicznego na zmianę treści i charakteru pracy w wybranych zawodach. Badania te były prowadzone w latach 1976 – 1980 w ramach problemu węzłowego.

3. Zygmunt Wiatrowski, który w latach 2001 – 2003 starał się wykazać, jaka jest pozycja pracy w zbiorach wartości dla osób mających zatrudnienie, będących bezrobotnymi oraz dla młodzieży szkolnej. Efektem tych badań jest znacząca dla filozoficzno-humanistycznej teorii pracy człowieka książka pt. *Praca w zbiorach wartości pracujących, bezrobotnych i młodzieży szkolnej*.

4. Adam Solak, należący do młodszej generacji pedagogów pracy, autor m.in. książki zatytułowanej: *Wychowanie i praca. Studium współzależności* (2003).

Jednak w przypadku tak uniwersalnej kategorii pojęciowej, jaką jest praca, twórcy i kontynuatorzy pedagogiki pracy stworzyli kilka znaczących pozycji teoretyczno-edukacyjnych o wymowie filozoficznej, które niewątpliwie wzbogacają podstawy teoretyczne tej dyscypliny pedagogicznej.

Do tych pozycji w pierwszej kolejności trzeba zaliczyć książki: *Tworząca ręka* (2005) i *Praca ludzka. Analiza pojęcia* (2008) Tadeusza Nowackiego; *Zarys humanistycznej teorii pracy* (2006) Waldemara Furmanka; *Praca w zbiorach wartości pracujących, bezrobotnych i młodzieży szkolnej* (dwa pierwsze rozdziały – 2004) Zygmunta Wiatrowskiego; *Kultura pracy* (2000) i *Kultura pracy, etyka i kariera zawodowa* (2009) Zdzisława Wołka, a także *Teoria pracy* (2009) Jolanty Wilsz.

Jeśli zatem w dorobku pedagogiki pracy ocenianym poprzez kryteria wymagań, jakie winna spełnić rozwijająca się dyscyplina naukowa, występuje zauważalny brak badań dotyczących dwóch podstawowych kategorii z relacji *człowiek – wychowanie – praca* lub badań odnoszących się do zredukowanej formuły, jaką jest relacja: *procesy edukacyjne – praca*, to trzeba się zastano-

wić, czy rzeczywiście relacja ta może legitymizować przedmiot badań pedagogiki pracy, i w jakim stopniu oddaje ona istotę jej zainteresowań.

Odwołując się więc do dotychczasowego dorobku badawczego i publikacyjnego pedagogiki pracy, a nie do deklaracyjnych, nieraz dość bezkrytycznie powielanych stanowisk, można przyjąć, iż:

Przedmiotem badań i zainteresowań pedagogiki pracy są procesy kształtowania kwalifikacji zawodowych na etapie wstępnego oraz zasadniczego kształcenia i wychowywania do pracy, a także na etapie wykonywania pracy zawodowej.

Powyższe ujęcie **uogólnionej** formuły przedmiotu badań tej subdyscypliny jest:

- 1) Propozycją rezygnacji z artykułowania jakichkolwiek relacji, co nie wyklucza posługiwania się nimi w języku opisowym w formie pewnych skrótów myślowych;
- 2) Adekwatne do obecnego stanu dokonań pedagogiki pracy jako subdyscypliny naukowej;
- 3) Zgodne, jak się wydaje, z perspektywami rozwojowymi tej dziedziny wiedzy.

Z Przyjętej formuły wynika, że pedagogika pracy to taka dyscyplina, w której na plan pierwszy wysuwają się kwalifikacje zawodowe, traktowane nie tylko jako **wynik** procesu kształcenia i wychowania do pracy, ale także jako **proces** nabywania i podwyższania tych kwalifikacji.

Użyty w uogólnionej formule przedmiotu badań termin *wstępne kształcenie i wychowanie do pracy* oznacza, iż pedagogikę pracy interesują również procesy wychowania w rodzinie oraz kształcenia i wychowania ogólnego, z tym że zainteresowanie to jest formułowane ze specyficznego stanowiska, tj. rozwoju zawodowego jednostki wyznaczonego potrzebami rynku pracy.

Największa uwaga skupiona jest na tych elementach wychowania w rodzinie i szkole ogólnokształcącej, które wprowadzają dziecko i ucznia w jakiś stosunek przygotowania do wykonywania czynności pracy oraz samego wykonywania pracy. Chodzi więc między innymi o czynności samoobsługowe, udział w pracach społecznie użytecznych, orientację zawodową czy edukację ogólnotechniczną, czasem niesłusznie utożsamianą z wychowaniem technicznym.

Warto w tym miejscu przytoczyć za Andrzejem Bogajem, iż „już w 1971 roku Komisja ds. Rozwoju i Edukacji powołana przez UNESCO podkreślała, że kształcenie ogólne będzie miało tylko wówczas swoją wartość wychowawczą, gdy harmonijnie połączy kształcenie umysłowe i praktyczne, zadba o **stały**

związek nauki i pracy. Ten proces ułatwi rozwijanie tak zwanego wychowania technicznego uczniów, które powinno znaleźć swoje miejsce [...] zarówno w nauce języków, w historii, geografii, socjologii, w naukach o społeczeństwie, jak też musi być ukazywane w ścisłym powiązaniu z różnymi aspektami życia, np. techniką i pracą, techniką i wypoczynkiem, techniką i mechanizmami życia społecznego, techniką i sposobami porozumiewania się, techniką i środowiskiem itp.⁹.

Z kolei *zasadnicze kształcenie i wychowanie do pracy* obejmuje głównie proces kształcenia i wychowania zawodowego (edukacja zawodowa), którego podstawowym celem jest kształtowanie umiejętności zawodowych, w tym umiejętności specjalistycznych oraz kształtowanie postaw i zachowań prozawodowych. Tak więc proces przygotowania do pracy obejmuje przygotowanie ogólne człowieka oceniane i analizowane z perspektywy potrzeb rynku pracy oraz jego wyjściowe przygotowanie do wykonywania konkretnych zadań zawodowych.

Podstawowym efektem edukacji zawodowej są więc kwalifikacje zawodowe, będące wynikiem także edukacji ogólnej. Oba te procesy stanowią komplementarny, dopełniający się układ edukacyjnych działań, niezbędnych dla rozwoju jednostki. O tym już w 1939 roku mówił i pisał Sergiusz Hessen, który przekonywał, iż „wychowanie gospodarcze winno stać się syntezą kształcenia ogólnego i zawodowego”¹⁰. Warto, mówiąc o komplementarności kształcenia ogólnego i zawodowego, uświadomić sobie, iż każdy człowiek, niezależnie od obranej ścieżki edukacyjnej, **na jej ostatnim etapie jest podmiotem procesu kształcenia zawodowego, bowiem to ono umożliwi mu, w pierwszej kolejności, zdobycie kwalifikacji zawodowych i wejście z określonymi perspektywami na rynek pracy.**

Oznacza to, iż wykształcenie zawodowe, będące wynikiem kształcenia ogólnego oraz kształcenia zawodowego, jest ostatecznym celem edukacyjnym człowieka.

Dla jasności sprawy przypomnijmy, że przez edukację zawodową należy rozumieć każdy proces prowadzący do uzyskania kwalifikacji umożliwiających uprawianie konkretnego zawodu. Wychodząc z takiego założenia, należy do tego rodzaju kształcenia i wychowania zaliczyć również naukę w szkole wyższej. **Studia bowiem, niezależnie od kierunku i specjalności oraz typu uczelni, nadają swoim absolwentom kwalifikacje potwierdzone**

⁹ A. Bogaj, *Kształcenie przedzawodowe*, [w:] S.M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak, *Pedagogika pracy*, Warszawa: Wyd. Akademickie i Profesjonalne 2007, s. 67.

¹⁰ S. Hessen, *O sprzeczności i jedności wychowania*, Lwów – Warszawa 1939, s. 276.

dypłomem, skonkretyzowane w suplemencie do tegoż dyplomu i umożliwiające podjęcie pracy w wyuczonym zawodzie.

Z powyższego wynika, iż można się zgodzić z Zygmuntem Wiatrowskim, który twierdzi, „że o przedmiocie pedagogiki pracy stanowią te wszystkie układy i związki przedmiotowo-treściowe, poprzez które nade wszystko przewija się idea przygotowania człowieka do pracy, szczególnie pracy zawodowej, jak również idea pomyślnego oraz wielostronnie skutecznego udziału w tej pracy”¹¹.

Konkretyzując przedmiot badań tej subdyscypliny, można przyjąć, że **pedagogika pracy zajmuje się orientacją i doradztwem zawodowym, edukacją ogólnotechniczną, w tym przygotowaniem informatycznym młodzieży szkolnej, kształceniem i wychowaniem zawodowym realizowanym także na poziomie akademickim, rynkiem pracy analizowanym z perspektywy wymagań kwalifikacyjnych, doksztalcaniem i doskonaleniem zawodowym uwarunkowanym potrzebami rynku pracy oraz edukacyjną działalnością zakładu pracy.**

W powyższym ujęciu uszczegółowionego przedmiotu badań pedagogiki pracy uwzględnione zostało zagadnienie *ryнку pracy*, które obecnie – ale również w przyszłości – winno stanowić ważne pole zainteresowań badawczych tej subdyscypliny. Taką potrzebę potwierdzają między innymi prace prowadzone nad polskimi standardami kwalifikacyjnymi i kompetencyjnymi oraz przy konstruowaniu Krajowych Ram Kwalifikacyjnych (KRK), które zresztą trzeba będzie w miarę postępu technologicznego i gospodarczego systematycznie modyfikować. Najlepiej dokonywać tego na podstawie rzetelnych badań.

Jak wynika z analizy skonkretyzowanej formuły przedmiotu badań pedagogiki pracy, odnosi się on głównie do praktyki edukacyjnej. Należy więc w tym miejscu przytoczyć słowa Krzysztofa Rubachy, który przekonuje, że: „Przedmiotem badań tłumaczącym rację pedagogiki jako nauki jest praktyka edukacyjna” (K. Rubacha 2009, s. 18).

Uznanie jako elementu przedmiotu badań pedagogiki pracy *działalności edukacyjnej zakładu pracy* ma – mimo pewnych zastrzeżeń – swoje nowe uzasadnienie. Otóż działalność edukacyjna tych podmiotów rynku pracy kojarzona jest głównie z różnego rodzaju wewnątrzzakładowymi szkoleniami, które są niczym innym, jak formami doskonalenia, a niekiedy doksztalcania zawodowego.

¹¹ Z. Wiatrowski, *Podstawy...*, dz. cyt., s. 33 oraz *Myśli i działania pedagogiczne*, Włocławek: WSH-E 2001, s. 302.

Jednak znowelizowana ustawa oświatowa z dnia 19 sierpnia 2011 roku stwarza sprzyjające warunki do współpracy życia gospodarczego z systemem edukacji w zakresie kształcenia zawodowego. Dotyczy to zwłaszcza umożliwienia zakładom pracy organizowania tak zwanych kursów kwalifikacyjnych oraz innych kursów zawodowych, których ukończenie upoważnia absolwenta do zdawania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe lub kwalifikacje w zawodzie. Zatem zakład pracy na mocy tej ustawy stał się pełnoprawnym podmiotem systemu edukacji zawodowej, realizującym proces przygotowania kadr dla gospodarki narodowej w formach pozaszkolnych. Jest to więc sytuacja nowa, która wymaga szczególnie bacznej obserwacji i wnikliwych analiz, w tym analiz naukowych.

Zarówno tak dookreślona ogólna formuła przedmiotu badań pedagogiki pracy, jak i konkretyzacja tego przedmiotu w postaci rejestru zagadnień interesujących tę subdyscyplinę naukową jest świadectwem:

- 1) Wyrazistości problematyki badawczej pedagogiki pracy;
- 2) Wagi społecznej podejmowanych przez tę dyscyplinę pedagogiczną zagadnień;
- 3) Adekwatności przedmiotu badań pedagogiki pracy do aktualnej i prognozowanej sytuacji społeczno-ekonomicznej i edukacyjnej w Polsce oraz do stanu rozwoju tej subdyscypliny naukowej;
- 4) Rozwoju pedagogiki w kierunku harmonijnego łączenia kształcenia i wychowania umysłowego z działalnością praktyczną, co umacnia jej humanistyczny i antropologiczny charakter;
- 5) Rozwoju innych nauk o pracy, w których to naukach kształcenie i wychowanie zawodowe, stanowiące istotę przygotowania człowieka do pracy, było dotychczas marginalizowane lub całkowicie w rozważaniach pomijane.

Oznacza to, że pedagogika pracy bada kształcenie i wychowanie zmierzające do wyposażenia jednostki w układy umiejętności pozwalające na wykonywanie pracy, szczególnie pracy zawodowej, oraz na ich doskonalenie z uwzględnieniem procesu kształtowania postaw i zachowań prozawodowych.

Streszczenie: W tekście starano się ukazać, iż podstawy teoretyczne pedagogiki w dużym stopniu zostały osadzone w teoriach socjologicznych, co wynika między innymi ze „słabości” dyskursu pedagogicznego, stąd pedagogika – w przeciwieństwie do socjologii – ma problemy ze swoją tożsamością, chociaż obydwie dyscypliny wyrosły z filozofii praktycznej prawie jednocześnie.

Słowa kluczowe: nauki humanistyczne, nauki społeczne, paradygmat, teoria naukowa, socjologizm pedagogiczny

Abstract: The article aims at showing that theoretical basics of pedagogy are rooted in sociological theories, which is a result of “weakness” of pedagogical discourse. That is why pedagogy, unlike sociology, has problems with its identity despite the fact that both disciplines emerged from practical philosophy almost simultaneously.

Keywords: humanities, social science, paradigm, scientific theory, pedagogical socialism

Bibliografia

- Baran J., *Wychowawcze funkcje zakładu pracy*, Warszawa: Iskry 1970.
- Barankiewicz H., *Problemy wychowawcze w szkołach ekonomicznych*, Warszawa: WSiP 1977.
- Bogaj A., *Kształcenie przedzawodowe*, [w:] S.M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak, *Pedagogika pracy*, Warszawa: Wyd. Akademickie i Profesjonalne 2007.
- Dutka J., *Rola nauczyciela zawodu. Kształtowanie postaw uczniów wobec pracy zawodowej*, Warszawa: WSiP 1985.
- Furmanek W., *Przedmiot badań we współczesnej pedagogice pracy*, „Szkoła – Zawód – Praca” 2010, nr 1.
- Hessen S., *O sprzeczności i jedności wychowania*, Lwów – Warszawa 1939.
- Kuhn T.S., *Struktura rewolucji naukowych*, Warszawa 2001.
- Malewski M., *Pedagogika pracy a potrzeby praktyki. Niektóre metodologiczne problemy wzajemnych relacji*, „Pedagogika Pracy” 1986, nr 11.
- Wiatrowski Z., *Myśli i działania pedagogiczne*, Włocławek: WSH-E 2001.
- Wiatrowski Z., *Podstawy pedagogiki pracy*, Bydgoszcz 2005.